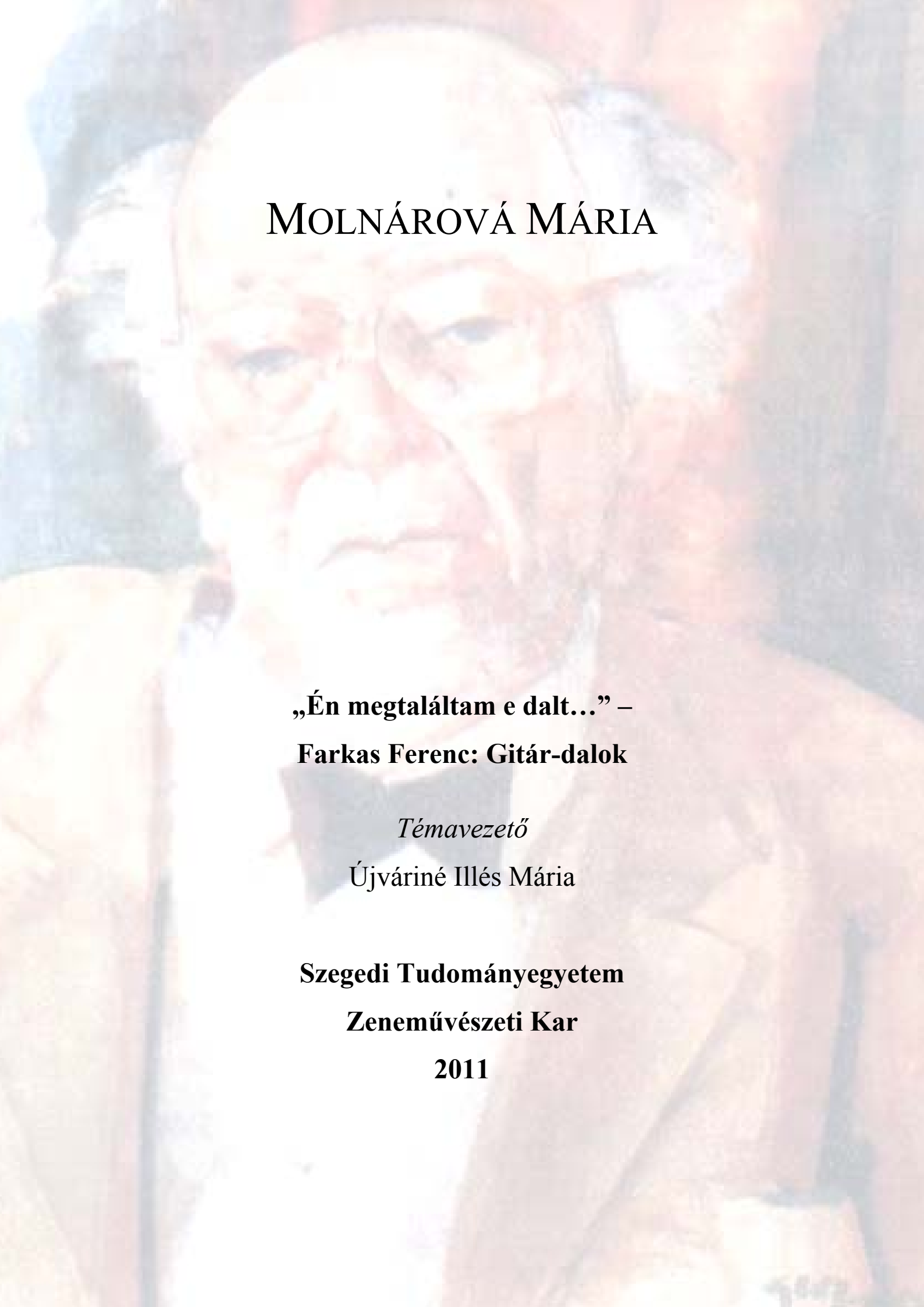

MOLNÁROVÁ MÁRIA

**„Én megtaláltam e dalt...” –
Farkas Ferenc: Gitár-dalok**

Témavezető

Újváriné Illés Mária

Szegedi Tudományegyetem

Zeneművészeti Kar

2011

Tartalomjegyzék

FARKAS FERENC ÉLETÚTJA.....	1
Az ifjúkor évei	2
Római ösztöndíj	3
Új lehetőségek tárháza	4
Az elsők között	5
A Zeneakadémia után	6
 GITÁR-DALOK.....	 7
Merre szállsz?	8
Egy fecske átsuhan.....	8
Csend van.....	9
 FORRÁSOK	 11
 FÜGGELÉK	 12

„Én megtaláltam e dalt...” –

Farkas Ferenc: Gitár-dalok

Molnárová Mária

BA. III., előadóművészet - klasszikus ének szakirány

Tel.: 003620/222-45-53

Témavezető tanár

Újváriné Illés Mária, adjunktus

Koncertműsor:

Farkas Ferenc: Gitár-dalok (Dsida Jenő verseire)

1. Egy fecske átsuhan

2. Merre száll?

3. Csend van

Gitáron Közreműködik: Kovács Viktória

FARKAS FERENC ÉLETÚTJA

Farkas Ferenc 1905. december 15-én született Nagykanizsán, és 2000. október 10-én hunyt el Budapesten. Kivételesen hosszú életútján a komponálás mindig biztos pont volt számára. Pályája szinte a teljes XX. századot átívelte, és szakmájában olyannyira tehetséges és sikeres volt, hogy még életében tanúja lehetett elismertségének, nagyrabecsülésének. Számos kitüntetés bizonyította rátermettségét, példás szorgalmát.¹

1. kép: Farkas Ferenc szülőháza, Nagykanizsa

Nem csak zenei műveltsége volt kimagasló. Kiemelkedően ismerte a kortárs irodalmat, és számos szerző versét zenésítette meg. Kacérkodott a festészettel, hasonlóan jól ismerte a tánc fortélyait is. Kortársai között egyedülállóan termékeny zeneszerzőnek bizonyult, minden művét aprólékosan, szigorú igényvel dolgozta ki. Rengeteg szólóhangszeres és kamarazenei darab, kantáták, misék, zenekari- és versenyművek, ennél is több kórus- és dalmű, választékos filmzenék, kísérőzenék, színpadi és rádiójátékok köthetők a nevéhez. Csodálatos módon élete végéig nyitott maradt az újításokra, újdonságokra. Minden iránt érdeklődő, pozitív természete visszatükröződik egyedi stílusú darabjain.

Talán Farkas szerény, életvidám természetéből adódik, hogy műveiben sohasem törekedett nagy, extravagáns, harsány dolgokra, grandiózus jellegre; inkább a klasszikus, letisztult formákban mozgott otthonosan. Nagyon fontos volt számára a harmónia megteremtése a zenében. Kerülte a feszültséget keltő, drámai effektusokat, inkább a finom szépség felé törekedett. Művészetében a magyar népzene, az olasz neoklasszicizmus és a dodekafónia játszott meghatározó szerepet.

Farkas nemcsak kiváló zenei tálentummal volt megáldva, de az oktatáshoz is különleges adottságokkal rendelkezett. Az 1900-as évek második felének egyik legjelentősebb zeneszerzéstanára volt. Diákjait mindig nagy odafigyeléssel, bölcsességgel oktatta. Több neves komponista került ki szárnyai alól, többek között: Kocsár Miklós, Ligeti György, Petrovics Emil, Szokolay Sándor, Kurtág György, Vass Lajos, Kőmíves János,

¹ 1932. Ferenc József-díj; 1933. Liszt Ferenc-díj; Klebelsberg-díj; 1950. Kossuth-díj; 1960. Erkel Ferenc-díj I. fokozata; 1965. Érdemes művész; 1970. Kiváló művész; 1975. Munka Érdemrend arany fokozata; 1979. Herder-díj; 1980. Babérkoszorúval ékesített Zászlórend; 1986. Olasz Köztársaság Érdemrend lovagi fokozata; 1991. Kossuth-díj; 2000. Bartók Béla-Pásztory Ditta-díj

Durkó Zsolt, Balázs Árpád, Bozay Attila, Jeney Zoltán és Vidovszky László. Kocsár Miklós egy beszédében így emlékezett a mesterről:

Mindannyian csodáltuk érdeklődését, nemcsak a zenében, de az irodalomban, vagy akár a képzőművészetben való tájékozottságát, bámulatos szellemi frissességét, emlékező tehetségét. Bár az idő terhe az ő vállát is nyomta, vagy ahogy ő mondta nevetve engem itt felejtettek, de a lelke, a szellemisége mindvégig fiatal maradt. Utolsó pillanatig azt csinálhatta, amiért élt.²

Az ifjúkor évei

Farkas Ferenc 1905. december 15 - én született Nagykanizsán, ahol csupán öt évet élt, mivel édesapjának, Farkas Aladárnak, hivatásából adódóan – katonatiszt volt – viszonylag gyakran kellett lakóhelyet váltania. A családtól nem állt távol a zenélés. Édesapja laikus szinten cimbalmon, édesanyja, Saly Blanka, pedig zongorán játszott. Farkas Ferenc nyolc évesen kezdett zongorázni. Az elemi iskolát már Budapesten kezdte, ezután a Lónyay utcai református gimnázium diákja volt, és emellett a Nemzeti Zenedében tanult Szatmári Tibor növendékeként.

2. kép: A fiatal Farkas Ferenc, 1927

A művészetek iránti érdeklődése igen korán megmutatkozott. Zenei tanulmányait a Nemzeti Zenedében kezdte. Első darabjai népdalfeldolgozások voltak, melyeket az iskolatársaiból összeállított kis kórusnak komponált. Feltehetőleg az 1920/1921-es tanév végén azonban Szatmári Tibor a zeneszerző – saját bevallása szerint is – gyenge zongora vizsgáját elégtelennek minősítette, és évisméltást ajánlott. Farkas ezt sérelmezvén háttal fordított a Nemzeti Zenedének, és sikeresen felvételizett a Zeneakadémia zeneszerzés tanszakára, bár akkor még az összhangzattanról fogalma sem volt. Így Zeneakadémiai tanulmányait párhuzamosan kezdte a középiskolával. Az előkészítő évfolyamban Weiner Leó osztályában tanult.

A következő évben ismét felvételiznie kellett az első akadémiai osztályba, de egy váratlan betegség és az érettségi miatt halasztott. Az 1923/1924-es tanévtől Siklós Albert

² Kocsár Miklós beszéde a budapesti, I. kerületi Farkas Ferenc Zeneiskola névadó ünnepségén, 2002. november 30-án.

növendékeként végezte el a négy akadémiai osztályt, bár Kodályhoz húzta a szíve: „Kodályhoz szerettem volna kerülni, de abban az évben csak Siklós Albertnek indult osztálya. Meg kell hogy mondjam, nem sokat tanultam nála.”³ Zeneakadémiai diplomáját 1927-ben szerezte meg.

Tanulmányai befejeztével a Városi Színházban helyezkedett el korrepetitorként. Az első évben „volontőr” volt, tehát nem kapott fizetést – ám annál több feladata volt. Behatóan megismerkedhetett a táncművészettel, mivel ő kísérte az operettek tánckarát. Örömteli pillanat volt számára, mikor Márkus Dezső, zeneigazgató megbízta a Figaró házasságának betanításával. Ezen kívül a színház zenekarában zongorázott, illetve operettek karmestereként is szerepelhetett. Ez kiváló gyakorlat és lehetőség volt számára, hogy repertoárját, ismeretanyagát bővíthesse, illetve megismerkedhetett a legkülönbözőbb színpadi műfajokkal, és belekóstolhatott a színházi életbe. Számos kiváló karmesterrel (pl. Roger Desormière, aki a Gyagilev-balett karmestere volt) és énekessel (pl. Fjodor Saljapin, orosz operaénekes) ismerkedhetett meg a vendéglőadások alkalmával. Legnagyobb hatással a milánói Scala és a Gyagilev-balett vendégszereplései voltak rá.

A rengeteg munka mellett azonban alig jutott ideje a komponálásra. Ezt a problémát a Római Magyar Akadémia ösztöndíja oldotta meg.

Római ösztöndíj

3. kép: Farkas Ferenc Ottorino Respighivel. Róma, 1930

1929 őszétől Ottorino Respighi, aki Rimszkij-Korszakov tanítványa is volt, mesteriskolájának diákja lehetett a Santa Cecili Akadémián. Farkast magával ragadta Respighi lenyűgöző személyisége, műveltsége, választékossága, és széleskörű jártassága a társzművészetekben. Itt tudta kibontakoztatni az addig elfojtott vagy háttérbe szorult zeneszerzői vénáját.

1929-ben Farkas, nagyanyja fivérének kapcsolatai segítségével megkapta a Római Magyar Akadémia ösztöndíját, így a színházat hátrahagyva két évre kiutazhatott Olaszországba.

³ Gombos László: „Vallomások a zenéről. Farkas Ferenc válogatott írásai”. In: *Zeneakadémiai tanulmányok* Budapest, 2004; 81. 215. old.

A római tartózkodás meghatározó élményeket tartogatott a zeneszerző számára.

Bár műfajválasztására, zenei stílusára mesterén kívül nagy hatással volt még Casella és Malipiero. Ismét nekifutott a komponálásnak a „novocento” neoklasszikus irányzatát követve, és színházi múltját is kamatoztatni tudta, amikor a Teatro degli Indipendenti előadásában bemutatott, Diotrima: *Non ci sono più donne* című darabjához komponálhatott kísérőzenét, és ezzel nagy sikereket aratott.

A római tanulmányok befejeztével tisztán hallható volt Farkas önálló, saját stílusának kristályosodása, mely már ilyen fiatalon is tartalmazta a zeneszerző fő jellemzőit – a világos, érthető formálást, a ritmussal való variálást, játszadozást, a hajlékony, jól énekelhető dallamokat.

Új lehetőségek tárháza

Farkas Ferenc hatalmas reményekkel tért haza Rómából 1931-ben, de hamar elvesztette lelkesedését, mikor szembesült azzal, hogy alig tud biztos állást találni. Végül az Operettszínházban helyezkedett el korrepetitorként. Fontos esemény volt életében, mikor a Liszt Ferenc-pályázatra benyújtott *Divertimento*-ja díjat nyert, olyan kiválóságok mellett, mint Weiner Leó és Molnár Antal.

Sok lehetőséget hozott Farkas életébe a filmrendező, Fejős Pál barátsága, akivel 1932-ben ismerkedtek meg. Közös munkájuk az *Ítélet a Balaton* című filmmel kezdődött (Vaszy Viktorral együtt, akihez szintén szoros barátság fűzte a zeneszerzőt), majd Bécsben folytatódott a *Sonnenstrahl* és a *Frühlingsstimmen* című filmekkel, később, 1936-ban Koppenhágában színesítették egymás munkáját.

4. kép: Farkas és Fejős.

Közben 1934-ben Ferenc József díjjal jutalmazták a komponistát, és ez megteremtette azt az anyagi hátteret, ami lehetővé tette a zeneszerzőnek, hogy Somogy megyébe induljon népdalokat gyűjteni. Ennek hatására több mint száz népdalfeldolgozást komponált. 1935-től a Székesfővárosi Zeneiskolában óraadó volt (szolfézst, zeneelméletet és zenetörténetet tanított, valamint korrepetitorként is dolgozott). Ez az év még más sikereket is tartogatott a feltörekvő komponista számára. Németh Antal, a Nemzeti Színház igazgatója, szinte házi zeneszerzővé

fogadta Farkast. Az egyik legjelentősebb kísérőzenéjét *Az ember tragédiájához* írta, mellyel Németországban is nagy sikert aratott.

A világháború éveit, Vaszy Viktor meghívásának köszönhetően, nagyrészt Kolozsváron töltötte,⁴ ahol a konzervatóriumban zeneszerzést tanított és a Kolozsvári Nemzeti Színház karigazgatója, majd zenei igazgatója volt. Műveinek sikereivel egyre nagyobb elismerést vívott ki, és külföldi kapcsolatai is gyarapodtak. 1942-ben *A búvós szekrény* című opera bemutatása még a finn opera igazgatójának is elnyerte tetszését. Ám 1944 végén, a világháború miatt, bezárultak ezek a kapuk, és jó időbe tellett, mire újra megnyíltak.

1945-től karigazgató helyettes lett a budapesti Operaházban, és megszületett egyetlen gyermekük, András. 1946-ban megalapította a székesfehérvári Állami Zenekonzervatóriumot, hangversenyeket szervezett, a MÁV férfikar vezetője volt, tevékenyen részt vett a zenei életben. A székesfehérvári évek alatt születtek meg a ma is oly népszerű Weöres Sándor verseire írt dalok (*Gyümölcskosár* – dalciklus), illetve vegyeskari darabok (*Rózsamadrigál*).

5. kép: Farkas a tanítványaival, 1962
(G. Kurtag, M. Kocsár, E. Petrovics,
L. Vass és S. Szokolay)

1948-tól ismét a filmzenék felé fordult, és a Színművészeti Főiskola korrepetitoraként helyezkedett el újra Budapesten. 1949-ben végre bekövetkezett életének egyik legjelentősebb és talán legjobban várt pillanata, zeneszerzés tanárként alkalmazták a Zeneakadémián. De a következő év is hatalmas sikereket hozott.

1950. január 22-én közvetített, *Csínom Palkó*, magyar operettért a zeneszerzőt Kossuth-díjjal jutalmazták.

Az elsők között

Az 1950-es évek második felében Farkas előtt ismét megnyíltak a „külvilág kapui”. Az elsők között eleveníthette fel nemzetközi kapcsolatait, ami mutatja a komponista presztízsét is. Ismét ellátogathatott Bécsbe, Franciaországba, Angliába, ahol tömérdek új

⁴ Feleségével, Kummer Margittal együtt, akivel 1939-ben kötöttek házasságot.

művet és zenei irányzatot ismerhetett meg. Hazatérte után az elsők között nyitott a dodekafónia felé.⁵ Ilyen kísérleteket hallhatunk például a *Simon és Menyhért születése* című film kísérőzenéjében, Radnóti- (*Naptár*, 1955) és Füst Milán- (*A vándor dalai*, 1956) dalciklusaiban. A dodekafónia átvétele mégsem bontotta meg Farkas oly kedvelt stílusjegyeit. Darabjainak átláthatósága, dallamossága, emberközpontúsága megmaradt.

1963-ban Farkas elvesztett egy közeli barátot, Fejős Pál filmrendezőt. Egyik legjelentősebb zenekari alkotását – *Planctus et consolationes* (1965) – az ő emlékének ajánlotta. Művei között jelentős szerepet kapnak a kantáták, bennük összegződnek a különböző műfajokat jellemző stílusjegyek. Az egyik legjelentősebb kantátája, Janus Pannonius latin versére íródott *Cantus Pannonicus*. Jellegzetessége a tonális dodekafónia, melyet zongoraműveiben és dalaiban kísérletezett ki.

A Zeneakadémia után

Farkas Ferenc 1975-ben fejezte be jelentős, pótolhatatlan és megbecsült munkáját a Zeneakadémián. Számos kiválóságot engedett útjára,⁶ akikkel élete végéig baráti viszonyt ápolt. Nyugdíjba vonulása után fesztiválokat látogatott, és a legkülönbözőbb városokba volt hivatalos a zenei versenyek zsűrijébe. A 70-es évek végétől számos kitüntetésben részesült,⁷ széleskörű elismertségnek örvendett. A zeneszerző a Zeneakadémiai évek után sem hagyta abba a komponálást. Életművének összefoglaló alkotása az *Egy úr Velencéből* című 1979-es opera. Különlegessége, hogy a zenekart mindössze tizenhat tagú kamaraegyüttes biztosítja.

Farkas zeneszerzői stílusa az utolsó évtizedekben leegyszerűsödött, még jobban letisztult, tömörebbé vált. A legmeghatározóbb szerepet az emberi hang játszotta az utolsó években, és több verset zenésített meg énekhangra és kíséretre, illetve kórusművekként. 1992-ben felesége halála hatalmas törés volt számára. Az ezután írt műveiben érezhető a kivételes tehetséggel megáldott komponista mélységes fájdalma (1992, *Beati mortui*; 1994, *Laus Beatae Margaritae*, *Orpheus respiciens*; 1995, *Október végi est*, 1994 *Sírfelirat*).

6. kép: A Farkas család.

1962

⁵ Farkas már 1943-ban is kacérkodott a dodekafóniával az *Angalit és a remeték* kísérőzenéjének egy fűgatómájában, melyet aztán később felhasznált az 1947-ben befejezett *Prelúdium és fűgában* is.

⁶ Lásd. Farkas Ferenc életútja, utolsó bekezdés.

⁷ Lásd. 1. lábjegyzet

7. kép: Farkas íróasztala, amelynél élete utolsó perceiben komponált. 2000. 10. 10.

2000. október 10-ének éjjelén érte a halál, egy Lorca-vers megzenésítése közben, életének majdnem 95. évében. Alkotóerejét, tisztaságát, és szerénységét megőrizte halandósága élete utolsó percéig. A tudásra való szomjúsága soha nem szűnt meg, és a zenében mindig az örömet kereste, és a legfontosabb volt számára, hogy ugyanezt tudja adni a hallgatóinak és előadóinak is.

GITÁR-DALOK

1973-tól Farkas gyakorta ellátogatott az esztergomi nemzetközi gitárfesztiválra. Itt több felkérést is kapott gitárművek írására, többek között Szendrey-Karper László és Fodor Ferenc tolmácsolásában. Az új remekműveken kívül számos darabját dolgozta át gitárra, illetve gitár közreműködésével. A legjelentősebb gitár-repertoárt ő komponálta a magyar szerzők körül. A legkiemelkedőbbek a dodekafon *Sonata* (1979), az *Exercitium tonale* (1982), a *Gitár-dalok* (1983), valamint az *Estampas espanolas* (1988).

Dsida Jenő (1907-1938), erdélyi magyar költő verseit különösképpen szerette Farkas. Több költeményét is megzenésítette, például az 1945-ben írott *Cantata lirica* alcímet viselő *Szent János kútja* című lírikus kantáta szövegét a poéta *Angyalok citeráján* című kötetéből állította össze. Egy interjújában a „magyar Rimbaud”-nak nevezte őt.⁸ Dsida verseiben különös hangsúlyt kapott a zene, így szinte igényelte a dallamokat. Farkas kivételes elemzéssel és aprólékossággal tudta megragadni a költemények lényegét. A *Gitár-dalok* című dalciklust 1983-ban írta, szintén az erdélyi költő verseire. A zenemű három megzenésített költeményt tartalmaz, mely egy felkérésre született.

⁸ Gombos László: Vallomások a zenéről. Farkas Ferenc válogatott írásai. Budapest, 2004; 65. Zene, Dsida-versekre. Farkas Ferenc – muzsikáról és költészetről (Dalos Gábor interjúja, 1984). 168. old.; Esti Hírlap, 1984. január 21.

Merre száll?

Elsőnek a *Merre száll?* című darab készült el, melynek egy vegyeskari változata már ismert volt, de Szendrey-Karper László, gitárművész és Ágay Karola, énekművész számára a zeneszerző újrakomponálta gitárra és énekre. Az alkotásban végig jelen van a kettősség, a fent és lent ellentéte. Ez a dallamívekben is megjelenik. A „fentet” az emelkedő frázisok, illetve a magas lágében megírt dallam jelképezi, a „lentet” pedig értelemszerűen az ereszkedő dallamívek, illetve a viszonylagos alacsony lágé. A dalt alapvetően három részre osztanám. Az első rész a 18. ütemig, avagy a második versszak végéig tart. Ezután jön egy mozgalmasabb, zaklatottabb középrész, majd ismét visszatér a darab elején megismert hangulat, némiképp variálva, a szöveghez igazítva. Az alkotást a gitár-kezdés és befejezés tökéletesen egységesíti, keretbe foglalja, ráadásul ugyan az a kezdő, és bejező harmónia. Farkasra jellemző a metrumváltás, ám itt végig megmarad a 6/8-os metrumnál. A három rész elkülönülése jól megfigyelhető a hangok Sűrűségében is. Az első rész első két ütemét teljesen a gitár uralja – előkészíti a darab hangulatát, tonálisát. Az ének a harmadik ütemben lép be, ám itt már a kíséret szaggatott, minimális mozgású. Igazán csak az első rész végén lép ki ebből a karakterből, mely szervesen kapcsolódik a második részhez (19. ütemtől – 27. ütemig), sőt, annak motívumait is tartalmazza. Ezt a részt a mozgalmasság, súlyeltolódás, játékos, de ugyanakkor zaklatott ritmusfelépítés jellemzi. A gitárjáték és az énekszólam itt éri el tetőpontját. A középrész utolsó ütemét ugyanakkor lenyugtatja a szerző, melyből könnyedén tud kibontakozni az utolsó rész (28. ütemtől – 36. ütemig). E részben a gitárkíséret – hasonlóan az első részhez – szaggatott, ám az akkordok mellé felbontásaik is társulnak. Az énekszólam nem hoz új témát, a vége mintha nyitva maradna. Ezt sugallja a kezdő és záró ütem azonossága is a kíséretben.

Egy fecske átsuhan

Másodiknak az *Egy fecske átsuhan* című dal készült el. A darabot a hangnemi bizonytalanság jellemzi, de a metrum itt is állandó, 4/4-es. Több gyönyörű természeti képet vonultat elénk a vers, s ezeket mind-mind más karakterrel ruházza fel a zeneszerző, ugyanakkor hatásosan érzékelteti, hogy semmi sem tart örökké. Ezek alapján hat kisebb részre osztanám a művet. A keretet itt is a gitárkíséret adja. Bár hangnemileg nem azonos a kezdő és záró motívum, karakterben teljesen megegyezik. A kezdet döcögve, szaggatottan indul, frappánsan jelképezve ezzel a szövegben szereplő óra ketyegését, megállását – „Mint mikor megakad az óra, s tovább ketyeg”. A monoton staccato játékkal itt a gitár játéka szimbolizálja az óra

egyenletes ketyegését. Az énekszólamban pedig az idő megállását fedezhetjük fel. Ez a rész csupán a 4. ütemig tart, s a következő három ütemben már egy más karakter tárul elénk. A gitárkíséret végig tizenhatodokban mozog, jelképezve ezzel az angyalt és a szivárványt („egy szomorú angyal szivárványra mosolyog”), és ahogy az angyal elszomorodik („és újra pityereg”), már a karakter is változik (8. ütemtől – 11. ütemig). A tizenhatodokban mozgó kíséret szinkópákba fejlődik, majd súlyeltolódással valami nagy kezd kibontakozni („Szél űzött felhők közt kisüt a hold,”). Az előbbi kíséretet triolás akkordfelbontások fokozzák, mellyel elérkezünk a darab csúcspontjához (12. ütem). Az ének szólam itt tud először kitárulkozni igazán a sok szaggatottság után, de ez sem tart sokáig, mert a 14. ütemben visszaköszön a darab első motívuma, s minden összeomol („Boldogságból torony emelkedik, s már leomolt.”). Egy ütemnyi gitárátvezetés után egy teljesen új rész rajzolódik ki előttünk (16. ütemtől – 21. ütemig). Itt mintha álmovilágban járnánk („Illanó illat, villanó fény, Káprázó szemnek ezerszínű folt.”), ahova a kíséret arpeggio akkordjai repítenek minket. Az ének szólam dallamíve is viszonylag egységesebb. Ezt az ábrándozást ismét a darab elejéről már jól ismert motívum szakítja félbe, melyet az órát (vagy időt) jelképező staccato kíséret követ. Az énekszólam is visszatér „rég” medrébe. A dalt a sokat emlegetett motívum zárja, melyet a gitár szólaltat meg.

Csend van

A dalciklus utolsó darabjának címe *Csend van*. A jól bevált gitár-kezdést és zárást, azonos karakterrel, itt is felfedezhetjük. 3/4-es metruma állandó, ám módosított hangok tömkelegével találkozhatunk. Farkas csodálatos komponálási tehetségét mutatja, hogy ezek a sokszor idegen hangok a legkisebb mértékben sem bontják meg, inkább színesítik a dal dallamvilágát. A kíséret kezdő motívuma több helyen visszatér, nem csak kezdő, záró, de átvezető szerepe is nagyon fontos. Stílusában, felépítésében a *Merre száll?* című dalhoz hasonlítanám. Itt is megfigyelhetjük, hogy a mozgalmas gitárkezdés után az énekszólam belépésétől akkordikussá és szaggatottá válik a kíséret. Az énekszólam különösen frappánsan megkomponált, a szöveggel teljes egységet alkot, szinte beszédszerű, ugyanakkor fülbemászóan dallamos. A darabot négy részre osztanám. Az első részt (1. ütemtől – 12. ütemig) az imént leírtak jellemzik (szaggatott kíséret, dallamos énekszólam, stb.). Változást a második részben (13. ütemtől – 22. ütemig) fedezhetünk fel. Bár a kezdés még teljesen egyezik az első résszel, a 17. ütemtől a kíséret folyamatossá válik, egyenletes lépésekben, arpeggio akkordokban halad. Az énekszólamban zaklatott szomorúságot, depressziót érezhetünk („A gitár panaszosan bongott,

A tölgyfák suhogtak a szélben”). Ez a jelleg szinte észrevétlenül „folyik” át a következő részbe (23. ütemtől – 35. ütemig). A lépegető kíséret megmarad, de immár nem akkordikus. Az énekszólam is átveszi ezt a jelleget, s hatalmas összhangban kapcsolódik a kísérethez rögtön az első ütemben. Ez valamiféle földöntúli, misztikus, félelmetes érzést kelt, melyet a szöveg tartalma csak fokoz („Most csönd van, mérhetetlen éj, a királynő pihegve alszik”). Majd hirtelen előbukkan a visszatérő motívum. Ezzel elérkeztünk az utolsó részhez (36. ütemtől – 43. ütemig), mely a második rész elején kibontakozni látszó depressziót, félelmet hivatott tovább építeni. Az énekszólam már nem várja meg, míg a gitár végez, ahogy azt az első és második részben tette. Az utolsó két negyedben csatlakozik hozzá („És úgy félek, hogy visszatér a dal, és fölriasztja őt.”). Minden felgyorsul, besűrűsödik. Háromütemnyi feszült, szaggatott kíséret után ismét az ismerős motívumkarakter tárul elénk, immár a befejezést szolgálva. Az utolsó hangsúlyos akkord beigazolni látszik félelmünket – a királynő felriadt...

Végezetül pár szó a dalciklusról, magától a komponistától:

Három kompozícióból áll. A *Merre száll?*-ből eredetileg vegyeskari darabot írtam, s tavasszal, amikor a rádió Társalgó műsorában az ünnepi könyvhétre megjelenő új Dsida-kötetet harangoztuk be, a műsor előadói, Ágay Karola és Szendrey-Karper László számára újrakomponáltam énekre plusz gitárra. A kötetbe belelapozva fogott meg az impresszionisztikus *Egy fecske átsuhan...*, és mivel szeretek ciklusokban gondolkodni, a már-már szürrealista *Csend* van szinte kínálta magát: „Egy dal ma újra elszőkött. / Lábainál ültem valakinek / gitárral a kezemben / és szívemben ezeregy éjszakával.” Én megtaláltam e dalt...⁹

Farkas Ferenc remekül alkalmazkodott a szöveg adta ritmushoz. Minden mondatot, minden szót tökéletesen, átgondoltan komponált meg. Érzékenysége az irodalom iránt végigkísérte egész életében, hatalmas, minőségi anyagot hagyva ezzel az utókorra. Dallamai a legnagyobb „egyetértésben” vannak a kísérettel, megadva ezzel az együtt muzsikálás mámorító örömének minden lehetőségét. Aki egyszer megízlelte Farkas Ferenc kedves, harmonikus, ugyanakkor ösztönös és mély zenei világát, igazi gyöngyszemre lelhetett!

⁹ Gombos László: Vallomások a zenéről. Farkas Ferenc válogatott írásai. Budapest, 2004; 65. Zene, Dsida-versekre. Farkas Ferenc – muzsikáról és költészetről (Dalos Gábor interjúja, 1984). 170. old.; Esti Hírlap, 1984. január 21.

Felhasznált irodalom:

Gombos László: *Farkas Ferenc*. Budapest, 2004

Gombos László: *Vallomások a zenéről. Farkas Ferenc válogatott írásai*. Budapest, 2004

Ujfalussy József: *Farkas Ferenc*. Budapest, 1969

Farkas Ferenc hivatalos honlapja:

<http://www.ferencfarkas.org/> (2011.11.05. 22:18)

Szokolay Sándor és Kocsár Miklós beszéde:

<http://www.parlando.hu/Farkas3.htm> (2011.11.03. 21:45)

Wikipédia: Farkas Ferenc

http://hu.wikipedia.org/wiki/Farkas_Ferenc_%28zeneszerz%C5%91%29 (2011.11.01. 20:51)

Wikipédia: Dsida Jenő

http://hu.wikipedia.org/wiki/Dsida_Jen%C5%91 (2011.11.10. 3:50)

Képek: <http://www.ferencfarkas.org/Gallery.phtml> (2011.11.05. 22:18)

FÜGGELÉK

Farkas Ferenc: Gitár-dalok

37007

Ágai Karolának és Szendrey-Karper Lászlónak

GITÁR - DALOK

DSIDA JENŐ VERSEIRE

Sonogyi-könyvtár, Szeged

S000216210

FARKAS Ferenc
(*1905)

EGY FECSKE ÁTSUHAN

akadós elvarázslat (100/100 megdőlés)

Moderato (♩ = 90)

mf Va-la-mi volt. Mint mi-kor meg-a-kad az ó-ra, s to-vább ke-tyeg.

p socco, staccatissimo óia kutyák-uk megjelenne a gitár-ukon

egy szomo-rú an-gyal szí-vány-ra mo-so-lyog

mf kienhódolában megfogva kékét - Auguszt, kienhódol

és új-ra pi-tye-reg. Szél - ő-zött fel-hők közt ki-süt a hold.

mf kienhódolában megfogva kékét - Auguszt, kienhódol

© 1985 by Editio Musica, Budapest
Printed in Hungary

Z. 12.897

12 *mf* Bol-dog-ság-ból to-rony e-mel-ke-dik s már (le-o-molt) *poco rit.*

16 *Meno mosso* *cresc.* Il-la-nó il-lat, vil-la-nó fény, Káp-ra-zó szem-nek e-zer szí-nű

21 *sub. p arpeggiando, dolce armonioso* *cresc.* *p non affrettare a tempo* Egy-ő-csu-zó fecs-ke át-su-han, há-zunk füst-je fo-lött.

25 *mf* Csak eny-nyi volt *p stacc. meno secco come prime*

Bele, 1983. aug. 9.

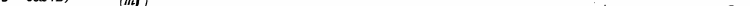
MERRE SZÁLL?

Moderato (♩. = cca 72)

→ dir. heads

 (πf)

Moderato (♩. = cca 1/2) *(mf)*

Ma-dár zeng s vil-lan az én futár-nya ső-té-ten a ré-ten fent tűz-ben két li-la

[illegible]

L'ultima gita benevola

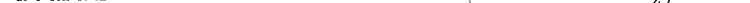
8 *f. murak.*

szárny ég lent hamuszür - ke az ár - nyék (Rőghöz tapad é - letem - ó jaj száll - ni be bú s ö-rök ó - haj

The first system of the musical score for 'The Rose Tree' is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody begins with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, and then a quarter note B4. The accompaniment consists of a series of chords: a G4-A4-B4 triad, followed by a G4-A4-B4 triad, and then a G4-A4-B4 triad. The system ends with a double bar line.

11. 11. 1942

 ő-rök de ő-rök-re hi-á-ba em-ber-nek föl-dön fut a lá-ba

The first staff of music is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#). It begins with a series of chords: a D major triad (D, F#, A), followed by a D major triad with a sharp on the F (D, F#, A), then a D major triad with a sharp on the F and a sharp on the A (D, F#, A#), and finally a D major triad with a sharp on the F and a sharp on the A and a sharp on the D (D#, F#, A#). This is followed by a melodic line starting on D, moving up stepwise to F#, then A, then G, then F#, then E, then D. The staff ends with a whole note D and a fermata.

Z. 12 897

gitaris, arca mutham at eluolamban isa gitaris-
lamban

21 ^{eye} ^{mirrored} ^{hangs}

f jött a ritmusal, szünetek

 f

ro-ha-nok mord és li-deg ár-nyék bot-la-do-zom bot-la-do-zom magam össze-se-bez-ve mesz-szi-re mesz-

[illegible]

2. *Allegro*
a tempo

[illegible]

szí-re-mész - sze - mer - re száll az a lanyg ual az a re - nyes meny

$\frac{f}{mf}$ $\frac{f}{f}$ (mf)

Maggotat ghaliret, almal fawwot

37 *non affrettare*

mus. 10. Ki-nak li la-sa-ni na-se-vo-vo. Ki-nak én csak az ár-nyá-va-é-vo-vo.

an - gyai? Kinek hi-la szar - nya la - gyog? Kinek hi - la szar - nya la - gyog?

(mf)

Z. 12 897

Z. 12 897

CSEND VAN

Allegro non troppo (♩ = 112)

f *szorgalmas, mégis dallamos éneklésem*
Egy dal ma új-ra el-szökött. Lá-ba-i-mál

alkotmány saggatott kislét

7 *1. utó négy*
ül-tem va-la-ki-nek gi-tár-ral a ke-zem-ben s szí-vern-ben e-zer-egy éj-sza-ká-val.

At első német arcos kiscsú *pálta*
Egy dal ma új-ra el-szökött. A gi-tár

Z. 12 897 *sonoramente legyintéskor*

19 *szorgalmas, saggatott éneklésem* *1. utó négy* *szorgalmas éneklésem*
pa-na-szo-san bon-gott. A tölgy-fák su-hog-tak a szél-ben s én né-ma-ma-

alkotmány saggatott kislét *p* *f* *molto* *p* *levegő, saggatott kislét*

25 *più calmo* *p sotto voce, misterioso*
rad-tam. Most csend van, mér-he-tet-len éj,

egy saggatott kislét *lasso vibrare* *sempre p*

32 *a tempo* *izgalom, féltékenység* *éneklésem*
a ki-rály-nő pi-heg-ve al-szik. Es úgy

(poco marc.) *secco* *cresc.* *hűvös kislét*

38 *f* *non arp.* *f* *hűvös*
fé-lek, hogy visz-sza-tér a dal és föl-ri-aszt-ja őt.

a kislét saggatott

1983 aug. 23. Budapest